

Opis popularno-naukowy

Po publikacji książki Thomasa Piketty'ego, *Kapitał w XXI wieku*, badanie problemu nierówności przeżywa renesans i przyciąga uwagę nie tylko naukowców, ale także w coraz większym stopniu opinii publicznej. Według tygodnika *The Economist*, „nastąpiła złota era dla studiowania nierówności”. Republika Afryki Południowej jawi się pod tym względem jako przypadek szczególnie interesujący. Po pierwsze, obserwuje się tam największe udokumentowane nierówności na świecie, zarówno pod względem dochodu jak i majątku. Po drugie, zjawisko nierówności okazuje się być niezwykle trwałe i mało podatne na korekcyjne działania władz w postaci „odrasowienia” systemu edukacji, akcji afirmacyjnych czy programów emancypacji ekonomicznej. Niektóre wskaźniki sugerują nawet, że w ciągu 26 lat od upadku systemu apartheidu, nierówności nigdy nie były tak ekstremalne jak obecnie. Obecny stan rzeczy to nie tylko swego rodzaju zagadka dla badaczy, ale także przedmiot zaniepokojenia dla nierasistowskiego rządu, który obiecał, że wraz z upadkiem apartheidu w RPA znikną także podziały społeczne i poprawi się sytuacja czarnych obywateli kraju.

Większość studiów podejmujących problem nierówności w RPA robi to raczej w odniesieniu do dochodu niż majątku. Różnica pomiędzy tymi dwoma kategoriami jest niebagatelna, także dlatego, że nierówności majątkowe są zazwyczaj dużo wyższe od dochodowych. Dochód odnosi się do przepływów pieniężnych uzyskiwanych przez ludzi (przychód) w postaci płac, odsetek z lokat, dywidendy, dochodu z najmu, oraz szeregu innych form zysku będącego rezultatem transakcji sprzedaży aktywów. W przeciwieństwie do majątku, kategoria dochodu nie uwzględnia wartości nieruchomości, gruntów, akcji, obligacji ani żadnych innych aktywów znajdujących się w posiadaniu ludzi. Majątek to w uproszczeniu suma wszystkich aktywów posiadających wartość monetarną pomniejszona o zobowiązania finansowe, takie jak pożyczki gotówkowe czy kredyty hipoteczne.

Nierówności majątkowe w dalszym ciągu pozostają na marginesie badań naukowych. Jak zauważył Ben Turok – profesor ekonomii, prominentny aktywista i bojownik o zniesienie apartheidu – „uniwersytety przywiązują do tych kwestii tak niewiele uwagi. Wolą za to bezpieczniejszy obszar studiów nad ubóstwem, rynkiem pracy i innymi pokrewnymi tematami, nie umniejszając ich roli”. Ten oraz kilka innych powodów, takich jak nierozstrzygnięte spory teoretyczne (np. jakie siły determinują rozmiar nierówności oraz ich dynamikę), czy problemy metodologiczne (nierówności w majątku są niezwykle trudne do mierzenia), sprawiło, że autorzy niniejszego wniosku postanowili skoncentrować się na dysproporcjach w dystrybucji majątku zamiast dochodu w RPA. Mają oni nadzieję, że w ten sposób przyczynią się do bardziej dogłębnego zrozumienia tego fenomenu, ale także będą mieli szansę wziąć udział w toczącym się obecnie dyskursie naukowym na temat nierówności w RPA, także w kontekście możliwych środków zaradczych.

W ostatnich latach pojawiło się wiele prac poświęconych pomiarowi dystrybucji majątku w RPA, w dalszym ciągu jednak niewiele wiadomo na temat mechanizmów akumulacji majątku i jego reprodukcji na poziomie mikro. Niezwykle interesującym obszarem badawczym jest w tym kontekście klasa średnia, która obejmuje od kilkunastu do 20 procent populacji RPA. Klasa średnia jest niezwykle zróżnicowana. Najogólniej można ją podzielić na „starą” klasę średnią, w skład której wchodzi biali mieszkańcy RPA oraz „nową” czarną klasę średnią.

W badaniach autorzy formułują następujące, główne pytanie badawcze: Jakie są mechanizmy akumulacji bogactwa i jego reprodukcji w RPA w „starej” i „nowej” klasie średniej? Ponieważ skrajne nierówności ekonomiczne są najczęściej wypadkową polityki i okoliczności historycznych autorzy będą próbowali badać także te zależności. Korzystając z dorobku amerykańskich uczonych zajmujących się nierównościami rasowymi w Stanach Zjednoczonych, będą jednocześnie analizować w jaki sposób nierówności są reprodukowane lub niwelowane przez rynek pracy, kapitał ludzki oraz dziedziczenie majątku.

Biorąc pod uwagę złożoność fenomenu nierówności oraz naturę projektu, autorzy będą wykorzystywali metody mieszane dla pełnego uchwycenia wszystkich zmiennych i lepszego zrozumienia zagadnienia nierówności w RPA. W ramach planowanych metod i technik badawczych można wyróżnić przede wszystkim badania terenowe wraz z wywiadami pogłębionymi, analizę danych statystycznych pochodzących z cyklicznych badań narodowych oraz głęboką analizę danych (*data mining*).